

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
HENRIKA SAUGMANDSGAARDA ØE
przedstawiona w dniu 4 kwietnia 2019 r.¹

Sprawa C-686/17

Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs Frankfurt am Main eV przeciwko Prime Champ Deutschland Pilzkulturen GmbH

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości, Niemcy)]

Odesłanie prejudycjalne – Wspólna organizacja rynków – Owoce i warzywa – Pieczarki hodowlane – Normy handlowe – Wskazanie kraju pochodzenia – Pojęcie „kraju pochodzenia” – Kraj dokonania zbioru – Rozporządzenie (WE) nr 1234/2007 – Artykuł 113a ust. 1 – Rozporządzenie (UE) nr 1308/2013 – Artykuł 76 ust. 1 – Definicje dotyczące niepreferencyjnego pochodzenia towarów – Rozporządzenie (WE) nr 2913/92 – Artykuł 23 ust. 1 i 2 – Rozporządzenie (WE) nr 952/2013 – Artykuł 60 ust. 1 – Rozporządzenie delegowane (UE) 2015/2446 – Artykuł 31 lit. b) – Etapy produkcji realizowane w innym państwie członkowskim – Etykietowanie środków spożywczych – Zakaz stosowania etykietowania mogącego wprowadzać w błąd – Dyrektywa 2000/13/WE – Artykuł 2 ust. 1 lit. a) ppkt (i) – Rozporządzenie (UE) nr 1169/2011 – Artykuł 7 ust. 1 lit. a) – Artykuł 1 ust. 4 – Artykuł 2 ust. 3 – Dodatkowe wyjaśnienia

I. Wprowadzenie

1. W drodze niniejszego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości, Niemcy) zadał cztery pytania dotyczące wykładni szeregu przepisów prawa Unii odnoszących się do kraju pochodzenia owoców i warzyw przeznaczonych do sprzedaży konsumentowi jako produkty świeże.

2. Wniosek ten został złożony w ramach skargi rewizyjnej w sporze między Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs Frankfurt am Main eV (centralnym urzędem ds. zwalczania nieuczciwej konkurencji, zwanym dalej „Zentrale”) a spółką Prime Champ Deutschland Pilzkulturen GmbH (zwaną dalej „Prime Champ”) w przedmiocie skargi o zaprzestanie wprowadzania do obrotu przez tą spółkę pieczarek hodowlanych zebranych w Niemczech opatrzonych etykietą „pochodzenie: Niemcy”.

¹ Język postępowania: francuski.

3. Zentrale uważa, że posługiwanie się przez Prime Champ taką etykietą, bez dodatkowych wyjaśnień, wprowadza w błąd w rozumieniu art. 2 ust. 1) lit. a) ppkt (i) dyrektywy 2000/13/WE² i art. 7 ust. 1 lit. a) rozporządzenia (UE) nr 1169/2011³, które zakazują wprowadzania konsumenta w błąd w odniesieniu do informacji na temat środków spożywczych, jeżeli istotne etapy produkcji i uprawy tych grzybów nie miały miejsca w Niemczech.

4. W związku z tym poprzez pytania prejudycjalne sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy na podstawie powyższego zakazu stosowania informacji, które wprowadzałyby konsumenta w błąd, można zarzucić przedsiębiorstwu zamieszczenie wskazania kraju pochodzenia środka spożywczego bez dodatkowych wyjaśnień, ze względu na fakt, że istotne etapy produkcji tego środka spożywczego miały miejsce w innym państwie członkowskim, chociaż przedsiębiorstwo to nie jest zobowiązane do zamieszczenia takich informacji na podstawie przepisów szczególnych prawa Unii dotyczących etykietowania. Moim zdaniem nie.

II. Ramy prawne

A. Prawo Unii

1. Ustawodawstwo rolne

a) Rozporządzenie nr 1234/2007

5. Artykuł 113a ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 1234/2007⁴ stanowi:

„Produkty sektora owoców i warzyw przeznaczone do sprzedaży konsumentowi jako produkty świeże mogą być wprowadzone do obrotu jedynie, jeśli są solidnej i właściwej jakości handlowej oraz jeśli zawierają informację o kraju pochodzenia”.

b) Rozporządzenie nr 1308/2013

6. Rozporządzenie nr 1234/2007 zostało zastąpione rozporządzeniem (UE) nr 1308/2013⁵. Właściwe dla niniejszej sprawy przepisy tego rozporządzenia mają zastosowanie od dnia 1 stycznia 2014 r.⁶. Artykuł 76 ust. 1 tego rozporządzenia odtwarza w istocie treść art. 113a ust. 1 rozporządzenia nr 1234/2007.

2 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 marca 2000 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw państw członkowskich w zakresie etykietowania, prezentacji i reklamy środków spożywczych (Dz.U. 2000, L 109, s. 29).

3 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 października 2011 r. w sprawie przekazywania konsumentom informacji na temat żywności, zmiany rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1924/2006 i (WE) nr 1925/2006 oraz uchylenia dyrektywy Komisji 87/250/EWG, dyrektywy Rady 90/496/EWG, dyrektywy Komisji 1999/10/WE, dyrektywy 2000/13/WE Parlamentu Europejskiego i Rady, dyrektyw Komisji 2002/67/WE i 2008/5/WE oraz rozporządzenia Komisji (WE) nr 608/2004 (Dz.U. 2011, L 304, s. 18).

4 Rozporządzenie Rady z dnia 22 października 2007 r. ustanawiające wspólną organizację rynków rolnych oraz przepisy szczegółowe dotyczące niektórych produktów rolnych (rozporządzenie o jednolitej wspólnej organizacji rynku) (Dz.U. 2007, L 299, s. 1), zmienione rozporządzeniem Rady nr 361/2008 z dnia 14 kwietnia 2008 r. (Dz.U. 2008, L 121, s. 1) (zwanego dalej rozporządzeniem nr 1234/2007).

5 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007 (Dz.U. 2013, L 347, s. 671).

6 Zobacz art. 232 ust. 1 rozporządzenia nr 1308/2013.

2. Przepisy celne

a) Rozporządzenie nr 2913/92

7. Artykuł 23 rozporządzenia (EWG) nr 2913/92⁷ (zwanego dalej „wspólnotowym kodeksem celnym”) stanowi:

„1. Towarami pochodzącymi z danego kraju są towary całkowicie uzyskane w tym kraju.

2. Określenie »towary całkowicie uzyskane w danym kraju« oznacza:

[...]

b) produkty roślinne tam zebrane;

[...]”.

b) Rozporządzenie nr 952/2013

8. Wspólnotowy kodeks celny został zastąpiony rozporządzeniem (UE) nr 952/2013⁸ (zwanym dalej „unijnym kodeksem celnym”). Stosowne przepisy tego rozporządzenia mają zastosowanie w niniejszej sprawie od dnia 1 czerwca 2016 r.⁹

9. Rozdział 2 unijnego kodeksu celnego jest zatytułowany „Pochodzenie towarów”. Sekcja 1 tego rozdziału została zatytułowana „Niepreferencyjne pochodzenie towarów”. Artykuł 59, określający zakres stosowania tej sekcji 1, stanowi:

„W art. 60 oraz 61 ustanawia się reguły określania niepreferencyjnego pochodzenia towarów do celów stosowania:

[...]

c) innych środków unijnych odnoszących się do pochodzenia towarów”.

10. Artykuł 60 tego rozporządzenia, zatytułowany „Nabywanie pochodzenia”, powtarza w istocie treść art. 23 ust. 1 wspólnotowego kodeksu celnego.

c) Rozporządzenie delegowane 2015/2446

11. Rozporządzenie delegowane (UE) 2015/2446¹⁰ ma zastosowanie od dnia 1 maja 2016 r.¹¹. Jego art. 31 lit. b) powtarza w istocie treść art. 23 ust. 2 lit. b) wspólnotowego kodeksu celnego.

7 Rozporządzenie Rady z dnia 12 października 1992 r. ustanawiające Wspólnotowy kodeks celny (Dz.U. 1992, L 302, s. 1).

8 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 9 października 2013 r. ustanawiające unijny kodeks celny (Dz.U. 2013, L 269, s. 1).

9 Zobacz art. 286 ust. 2 i art. 288 ust. 2 unijnego kodeksu celnego.

10 Rozporządzenie delegowane Komisji z dnia 28 lipca 2015 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 952/2013 w odniesieniu do szczegółowych zasad dotyczących niektórych przepisów unijnego kodeksu celnego (Dz.U. 2015, L 343, s. 1).

11 Zobacz art. 256 rozporządzenia delegowanego 2015/2446.

3. Przepisy dotyczące ochrony konsumentów

a) Dyrektywa 2000/13

12. Artykuł 2 ust. 1 lit. a) ppkt (i) dyrektywy 2000/13 przewiduje, że etykietowanie i zastosowane metody etykietowania nie mogą wprowadzać nabywcy w błąd, w szczególności co do pochodzenia środka spożywczego.

b) Rozporządzenie nr 1169/2011

13. Dyrektywa 2000/13 została zastąpiona rozporządzeniem nr 1169/2011, które weszło w życie w dniu 13 grudnia 2014 r.¹².

14. Artykuł 1 ust. 4 tego rozporządzenia stanowi, że:

„Niniejsze rozporządzenie stosuje się bez uszczerbku dla wymogów dotyczących etykietowania, przewidzianych w szczególnych przepisach unijnych mających zastosowanie do szczególnych środków spożywczych”.

15. Artykuł 2 ust. 3 wspomnianego rozporządzenia stanowi:

„Na użytek niniejszego rozporządzenia kraj pochodzenia środka spożywczego odnosi się do pochodzenia środka spożywczego określonego zgodnie z art. 23–26 [wspólnotowego kodeksu celnego]”¹³.

16. Artykuł 7 ust. 1 lit. a) tego rozporządzenia, który przejmuje zasadniczo treść art. 2 ust. 1 lit. a) ppkt (i) dyrektywy 2000/13, brzmi następująco:

„Informacje na temat żywności nie mogą wprowadzać w błąd, w szczególności:

- a) co do właściwości środka spożywczego, a w szczególności co do jego charakteru, tożsamości, właściwości, składu, ilości, trwałości, kraju lub miejsca pochodzenia, metod wytwarzania lub produkcji”.

B. Prawo niemieckie

17. Paragraf 11 ust. 1 zdania pierwsze i drugie pkt 1 Lebensmittel, Bedarfsgegenstände und Futtermittelgesetzbuch (niemieckiego kodeksu środków spożywczych, artykułów użytkowych i pasz dla zwierząt, zwanego dalej „LFGB”), w wersji obowiązującej w 2013 r., zakazywał wprowadzania do obrotu i reklamowania środków spożywczych opatrzonych wprowadzającą w błąd nazwą, lub prezentowanych w sposób wprowadzający w błąd, a w szczególności stosowania oświadczeń, które mogą wprowadzać w błąd co do źródła lub pochodzenia. Przepis ten miał na celu transpozycję art. 2 ust. 1 lit. a) ppkt (i) dyrektywy 2000/13.

¹² Zobacz art. 55 rozporządzenia nr 1169/2011.

¹³ Zgodnie z art. 286 ust. 3 unijnego kodeksu celnego odniesienia do wspólnotowego kodeksu celnego należy odczytywać jako odesłania do unijnego kodeksu celnego. Od dnia 1 maja 2016 r. odesłanie do artykułów 23–26 wspólnotowego kodeksu celnego znajdujące się w art. 2 ust. 3 rozporządzenia nr 1169/2011 należy rozumieć jako odesłanie do art. 60 unijnego kodeksu celnego w związku z art. 31–36 rozporządzenia delegowanego 2015/2446, które zawierają objaśnienia dotyczące wspomnianego art. 60.

18. Paragraf 11 ust. 1 pkt 1 LFGB w brzmieniu obecnie obowiązującym zakazuje podmiotom prowadzącym przedsiębiorstwo spożywcze oraz importerom w rozumieniu art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 1169/2011 wprowadzania do obrotu i reklamowania środków spożywczych opatrzonych informacjami o środku spożywczym, które nie odpowiadają wymogom art. 7 ust. 1 rozporządzenia nr 1169/2011 w związku z ust. 4 tego artykułu.

III. Postępowanie główne, pytania prejudycjalne oraz postępowanie przed Trybunałem

19. Prime Champ zajmuje się produkcją i wprowadzaniem do obrotu pieczarek hodowlanych, posługując się informacją „pochodzenie: Niemcy”.

20. Proces uprawy grzybów obejmuje kilka etapów. Najpierw przez okres 7–11 dni surowce trafiające na kompost są rozcierane i mieszane w Belgii i Niderlandach. Drugim etapem produkcji jest trwająca 5–6 dni pasteryzacja i przygotowanie kompostu w Niderlandach. Trzeci etap produkcji polega na inokulacji do kompostu grzybni (zarodników grzybów) przez okres 15 dni. W czwartym etapie produkcji w Niderlandach inicjowane jest wytwarzanie owocników na warstwie torfu i wapnia w skrzyniach hodowlanych, a po upływie 10–11 dni grzyby osiągają ok. 3 mm. Skrzynie hodowlane są transportowane po ok. dwóch tygodniach do Niemiec, gdzie w zakładzie rolniczym Prime Champ, po upływie około 1–5 dni, następuje pierwszy zbiór, a po upływie ok. 10–15 dni drugi zbiór pieczarek.

21. Zentrale uważa, że oznaczenie „pochodzenie: Niemcy” na etykietach tych grzybów bez dodatkowych wzmianek wprowadza w błąd, ponieważ istotne etapy produkcji i hodowli, a dokładniej cykl produkcji przed zbiorami, nie odbywają się w Niemczech, a kompost z grzybami przewozi się do Niemiec dopiero na trzy dni lub mniej przed pierwszym zbiorem.

22. Po przesłaniu Prime Champ wezwania do usunięcia uchybienia w grudniu 2013 r. Zentrale wniosła do Landgericht Ulm (sąd okręgowy w Ulm, Niemcy) o nakazanie Prime Champ, pod rygorem nałożenia określonych sankcji pieniężnych, zaprzestania oferowania lub używania w obrocie handlowym lub promowania pieczarek hodowlanych ze wskazaniem „pochodzenie: Niemcy”.

23. Sąd ten oddalił żądanie Zentrale, który odwołał się od tego orzeczenia.

24. Skarga odwoławcza została oddalona przez Oberlandesgericht Stuttgart (wyższy sąd regionalny w Stuttgarcie, Niemcy). Sąd ten orzekł, że wprowadzenie wskazania „pochodzenie: Niemcy” może wprowadzać w błąd, ponieważ przeciętny konsument może z tego wywnioskować, że nie tylko zbiory, ale również cały proces produkcyjny miał miejsce w Niemczech, jednak Prime Champ jest zobowiązana do umieszczenia kwestionowanego wskazania kraju pochodzenia na podstawie prawa Unii. Zgodnie bowiem z art. 113a ust. 1 rozporządzenia nr 1234/2007 i art. 76 ust. 1 rozporządzenia nr 1308/2013, jako kraj pochodzenia produktów pochodzenia roślinnego wskazuje się kraj dokonania zbioru, a zatem nie można na podstawie prawa nieuczciwej konkurencji zarzucać Prime Champ, że zamieściła takie oznaczenie.

25. Zentrale wniosło skargę rewizyjną od tego orzeczenia do Bundesgerichtshof (federalnego trybunału sprawiedliwości).

26. Sąd ten wyjaśnia, że ze względu na to, iż skarżąca w postępowaniu głównym opiera swoje powództwo o zaniechanie na niebezpieczeństwie ponowienia praktyk, skarga rewizyjna jest zasadna tylko wtedy, gdy zarzucane pozwanej zachowanie było niezgodne z prawem zarówno w chwili zaistnienia spornych okoliczności faktycznych, a mianowicie w 2013 r., jak i w momencie wydania orzeczenia na etapie skargi rewizyjnej.

27. Sąd odsyłający uważa zatem, że skarga rewizyjna może zostać uwzględniona, jeżeli oznaczenie kraju pochodzenia używane przez Prime Champ jest sprzeczne z zakazem wprowadzania w błąd, ustanowionym w art. 2 ust. 1 lit. a) ppkt (i) dyrektywy 2000/13, transponowanym przez § 11 ust. 1 zdanie pierwsze i drugie pkt 1 LFGB w brzmieniu obowiązującym w 2013 r. oraz w art. 7 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1169/2011 w związku z § 11 ust. 1 pkt 1 LFGB w brzmieniu obecnie obowiązującym, niezależnie od obowiązku zamieszczenia tego wskazania wynikającego z przepisów dotyczących wspólnej organizacji rynków w sektorze rolnym, a mianowicie art. 113a ust. 1 rozporządzenia nr 1234/2007 i art. 76 ust. 1 rozporządzenia nr 1308/2013¹⁴.

28. W tych okolicznościach, postanowieniem z dnia 21 września 2017 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 7 grudnia 2017 r., Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) Czy dla zdefiniowania pojęcia kraju pochodzenia zgodnie z art. 113a ust. 1 [rozporządzenia nr 1234/2007] i art. 76 ust. 1 [rozporządzenia nr 1308/2013] należy odnieść się do definicji w art. 23 i nast. [wspólnotowego] kodeksu celnego i art. 60 unijnego kodeksu celnego?
- 2) Czy pieczarki hodowlane, które zostały zebrane w danym kraju, zgodnie z art. 23 [Wspólnotowego kodeksu celnego] i art. 60 ust. 1 [unijnego kodeksu celnego], są pochodzenia krajowego, jeżeli istotne etapy produkcji miały miejsce w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, a pieczarki hodowlane zostały przewiezione do kraju dopiero na trzy lub mniej dni przed pierwszym zbiorem?
- 3) Czy zakaz wprowadzania w błąd, o którym mowa w art. 2 ust. 1 lit. a) ppkt (i) [dyrektywy 2000/13] i art. 7 ust. 1 lit. a) [rozporządzenia nr 1169/2011], należy stosować w odniesieniu do informacji o kraju pochodzenia wymaganej zgodnie z art. 113a ust. 1 [rozporządzenia nr 1234/2007] i art. 76 ust. 1 [rozporządzenia nr 1308/2013]?
- 4) Czy obowiązkowe informacje o kraju pochodzenia zgodnie z art. 113a ust. 1 [rozporządzenia nr 1234/2007] i art. 76 ust. 1 [rozporządzenia nr 1308/2013] mogą zostać uzupełnione o dodatkowe wyjaśnienia, aby zapobiec wprowadzeniu w błąd zgodnie z zakazem ustanowionym w art. 2 ust. 1 lit. a) ppkt (i) [dyrektywy 2000/13] i art. 7 ust. 1 lit. a) [rozporządzenia nr 1169/2011]?”.

29. Zentrale, Prime Champ, rządy niemiecki, francuski i włoski oraz Komisja Europejska przedstawiły Trybunałowi uwagi na piśmie. Strony te, z wyjątkiem rządów francuskiego i włoskiego, stawiły się na rozprawie, która odbyła się w dniu 23 stycznia 2019 r.

¹⁴ Sąd odsyłający uściśla w tym względzie, że w sytuacji gdyby Prime Champ naruszyła te przepisy, oznaczałoby to, że dopuściła się ona nieuczciwej praktyki handlowej w rozumieniu Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb (ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, zwanej dalej „UWG”), a dokładniej w rozumieniu § 3 w związku z § 4 pkt 11 UWG w wersji obowiązującej w 2013 r. i w związku z § 3a UWG w wersji obecnie obowiązującej. Przepisy te stanowią, że w sposób nieuczciwy działa w szczególności ten, kto postępuje niezgodnie z przepisem ustawy, który między innymi służy w interesie uczestników rynku jego uregulowaniu. UWG transponuje dyrektywę 2005/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 maja 2005 r. dotyczącą nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów na rynku wewnętrznym oraz zmieniającą dyrektywę Rady 84/450/EWG, dyrektywy 97/7/WE, 98/27/WE i 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady („dyrektywy o nieuczciwych praktykach handlowych”) (Dz.U. 2005, L 149, s. 22).

IV. Analiza

A. Uwagi wstępne

30. W swoich czterech pytaniach prejudycjalnych sąd odsyłający zwraca się do Trybunału w kwestii związku między przepisami prawa Unii dotyczącymi kraju pochodzenia owoców i warzyw, przeznaczonych do sprzedaży konsumentowi jako produkty świeże, należącymi do trzech różnych dziedzin, a mianowicie przepisów w dotyczących rolnictwa, przepisów celnych i przepisów w zakresie ochrony konsumentów.

31. Dokładniej rzecz ujmując, rzeczony przepisy prawa Unii dotyczą, po pierwsze, wskazania kraju pochodzenia przy wprowadzaniu do obrotu świeżych owoców i warzyw wymaganego przez art. 113a ust. 1 rozporządzenia nr 1234/2007 i art. 76 ust. 1 rozporządzenia nr 1308/2013, po drugie, definicji w odniesieniu do niepreferencyjnego pochodzenia towarów określonych w art. 23–26 wspólnotowego kodeksu celnego i w art. 60 unijnego kodeksu celnego w związku z art. 31–36 rozporządzenia delegowanego 2015/2446, a także, po trzecie, zakaz stosowania informacji, które wprowadzałyby konsumenta w błąd co do kraju pochodzenia, przewidziany w art. 2 ust. 1 lit. a) ppkt (i) dyrektywy 2000/13 i w art. 7 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1169/2011.

32. Przez swoje pytania prejudycjalne pierwsze i drugie sąd odsyłający zastanawia się nad związkiem między oznaczeniem kraju pochodzenia przy wprowadzaniu do obrotu owoców i warzyw, wymaganym przez przepisy dotyczące rolnictwa a definicjami dotyczącymi niepreferencyjnego pochodzenia towarów zawartymi w kodeksach celnych¹⁵, aby dowiedzieć się w istocie, czy Prime Champ zobowiązana jest wskazać Niemcy jako kraj pochodzenia pieczarek hodowlanych w sporze w postępowaniu głównym (część B).

33. Nawet przy założeniu, że tak jest, sąd odsyłający, poprzez pytania trzecie i czwarte, dąży do ustalenia, czy oznaczenie kraju pochodzenia używane przez Prime Champ bez dodatkowych wyjaśnień, z uwagi na to, że istotne etapy produkcji pieczarek hodowlanych mają miejsce w innych państwach członkowskich, nie jest jednak sprzeczne z zakazem wprowadzenia w błąd ustanowionym w przepisach dotyczących ochrony konsumentów (część C)¹⁶.

34. Z uwagi na fakt, że zdaniem sądu odsyłającego skarga rewizyjna może być zasadna, tylko wtedy, gdy zarzucane Prime Champ zachowanie było niezgodne z prawem Unii zarówno w chwili zaistnienia spornych okoliczności faktycznych, w 2013 r., jak i w momencie wydania orzeczenia na etapie skargi rewizyjnej¹⁷, należy zbadać przedstawione pytania w świetle przepisów mających zastosowanie zarówno w 2013 r., jak i obecnie.

B. W przedmiocie związku między pojęciem „kraju pochodzenia” określonego przez przepisy dotyczące rolnictwa i definicjami dotyczącymi niepreferencyjnego pochodzenia towarów zawartymi w kodeksach celnych (pytania prejudycjalne pierwsze i drugie)

35. Rozporządzenia nr 1234/2007 i nr 1308/2013 ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych określają normy dotyczące wprowadzania do obrotu produktów rolnych. W odniesieniu do obrotu produktami w sektorze owoców i warzyw, które mają zostać sprzedane konsumentowi jako produkty świeże, art. 113a ust. 1 rozporządzenia nr 1234/2007 oraz art. 76 ust. 1 rozporządzenia nr 1308/2013 stanowią, że produkty takie mogą być wprowadzane do obrotu tylko wtedy, gdy wskazano kraj pochodzenia.

¹⁵ Zarówno we wspólnotowym kodeksie celnym, jak i kodeksie celnym Unii w związku z rozporządzeniem delegowanym 2015/2446.

¹⁶ Zobacz pkt 27 powyżej.

¹⁷ Zobacz pkt 26 powyżej.

36. Ani rozporządzenie nr 1234/2007, ani rozporządzenie nr 1308/2013 nie zawierają definicji pojęcia „kraj pochodzenia” w rozumieniu tych rozporządzeń. Pojęcie to nie zostało też zdefiniowane w rozporządzeniu wykonawczym (UE) nr 543/2011¹⁸.

37. W tym względzie sąd odsyłający poprzez pytanie pierwsze zmierza do ustalenia, czy w celu określenia „kraj pochodzenia” owoców i warzyw w rozumieniu art. 113a ust. 1 rozporządzenia nr 1234/2007 i art. 76 ust. 1 rozporządzenia nr 1308/2013 należy odnieść się do zawartych w kodeksach celnych definicji dotyczących niepreferencyjnego pochodzenia towarów (część 1). Jeśli tak, to w pytaniu drugim ów sąd zmierza do ustalenia, czy kraj dokonania zbioru pieczarek hodowlanych jest ich krajem pochodzenia zgodnie z tymi definicjami, jeśli istotne etapy produkcji miały miejsce w innych państwach członkowskich (część 2).

1. W przedmiocie zastosowania zawartych w kodeksach celnych definicji dotyczących niepreferencyjnego pochodzenia towarów w celu zdefiniowania pojęcia „kraj pochodzenia”, o którym mowa w przepisach dotyczących rolnictwa (pierwsze pytanie prejudycjalne)

38. Na wstępie pragnę zauważyć, że z utrwalonego orzecznictwa wynika, iż w celu ustalenia znaczenia i zakresu przepisu prawa Unii należy nadać mu wykładnię, którą należy ustalić uwzględniając jego brzmienie, kontekst przepisu oraz cele, do których zmierza uregulowanie, którego ów przepis stanowi część¹⁹.

39. Wynika z tego, że pojęcie „kraj pochodzenia”, o którym mowa w art. 113a ust. 1 rozporządzenia nr 1234/2007 i art. 76 ust. 1 rozporządzenia nr 1308/2013, należy interpretować w świetle znaczenia i celów tych przepisów i rozporządzeń, których stanowi ono część. Jak podnosi Zentrale, przepisy te w odniesieniu do pojęcia „kraj pochodzenia” nie odsyłają do kodeksów celnych.

40. Jednakże należy stwierdzić, że takie odesłanie znajduje się w kodeksach celnych.

41. Artykuł 59 lit. c) unijnego kodeksu celnego stanowi bowiem, że przepisy określone w art. 60 dotyczące ustalania niepreferencyjnego pochodzenia towarów mają zastosowanie do innych środków unijnych odnoszących się do pochodzenia towarów.

42. Podobnie jak Komisja, uważam, że art. 76 ust. 1 rozporządzenia nr 1308/2013 powinien zostać uznany za taki środek. W tym względzie pragnę zauważyć, że art. 76 ust. 1 rozporządzenia nr 1308/2013 stanowi przepis prawa Unii dotyczący pochodzenia towarów, co stanowi jedyną przesłankę wymaganą w art. 59 lit. c) unijnego kodeksu celnego do tego, aby przepis ten znalazł zastosowanie.

43. Argument ten potwierdza fakt, iż rozporządzenie nr 1169/2011 mające na celu zapewnienie wysokiego poziomu ochrony konsumentów w zakresie informacji na temat żywności²⁰ odsyła w swoim art. 2 ust. 3, jeśli chodzi o wskazanie kraju pochodzenia towaru w rozumieniu tego rozporządzenia, do definicji dotyczących niepreferencyjnego pochodzenia towarów zawartych w kodeksach celnych. Z motywu 33 tego rozporządzenia wynika, że owo odesłanie dokonane przez prawodawcę jest uzasadnione okolicznością, iż definicje te są „dobrze znane podmiotom działającym na rynku spożywczym”.

¹⁸ Rozporządzenie wykonawcze Komisji z dnia 7 czerwca 2011 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 w odniesieniu do sektora owoców i warzyw oraz sektora przetworzonych owoców i warzyw, mający zastosowanie od dnia 22 czerwca 2011 r. (Dz.U. 2011, L 157, s. 1).

¹⁹ Zobacz np. wyroki: z dnia 17 października 1995 r. Leifer i in. (C-83/94, EU:C:1995:329, pkt 22); z dnia 7 czerwca 2005 r., VEMW i in. (C-17/03, EU:C:2005:362, pkt 41); z dnia 15 kwietnia 2010, Fundación Gala-Salvador Dalí i VEGAP (C 518/08, EU:C:2010:191, pkt 25).

²⁰ Zobacz art. 1 ust. 1 rozporządzenia nr 1169/2011.

44. Jak wskazują Prime Champ, rząd francuski i Komisja, okoliczność, że prawodawca w ramach rozporządzenia nr 1169/2011, które ma na celu ochronę konsumentów, postanowił zawrzeć odesłanie do owych definicji zawartych w kodeksach celnych, wyraźnie wskazuje, iż takie odesłanie ma zastosowanie również w odniesieniu do art. 113a ust. 1 rozporządzenia nr 1234/2007 i art. 76 ust. 1 rozporządzenia nr 1308/2013, które realizują podobny cel, jakim jest ochrona konsumentów²¹.

45. W odniesieniu do wspólnotowego kodeksu celnego pragnę zauważyć, że kodeks ten nie zawiera przepisu odpowiadającego art. 59 lit. c) unijnego kodeksu celnego. Uważam jednak, że wspólnotowy kodeks celny zawiera zasadę odpowiadającą rzeczonemu przepisowi unijnego kodeksu celnego. Jak bowiem wynika z prac przygotowawczych dotyczących art. 59 lit. c) unijnego kodeksu celnego, przepis ten ma na celu *wyjaśnienie*, że niepreferencyjne reguły pochodzenia wchodzą również w zakres zastosowania innych środków unijnych odnoszących się do pochodzenia towarów, co wskazuje, moim zdaniem, że zasada taka została przewidziana także we wspólnotowym kodeksie celnym²².

46. W związku z powyższym należy oddalić argument podniesiony przez Zentrale, według którego fakt, że rozporządzenia nr 1234/2007 i nr 1308/2013 nie odwołują się do kodeksów celnych w odniesieniu do pojęcia „kraju pochodzenia”, stoi na przeszkodzie temu, aby zawarte w nich definicje znajdowały zastosowanie.

47. W związku z tym zaproponuję, podobnie jak Prime Champ, rządy francuski i włoski²³ oraz Komisja, aby na pierwsze pytanie prejudycjalne Trybunał udzielił odpowiedzi, że art. 113a ust. 1 rozporządzenia nr 1234/2007 i art. 76 ust. 1 rozporządzenia nr 1308/2013 należy interpretować w ten sposób, że w celu zdefiniowania pojęcia „kraj pochodzenia”, o którym mowa w tych przepisach, należy posłużyć się definicjami dotyczącymi niepreferencyjnego pochodzenia towarów, zawartymi odpowiednio w art. 23–26 wspólnotowego kodeksu celnego i w art. 60 unijnego kodeksu celnego w związku z art. 31–36 rozporządzenia delegowanego 2015/2446.

2. W przedmiocie stosowania zawartych w kodeksach celnych definicji dotyczących niepreferencyjnego pochodzenia towarów, w celu określenia kraju pochodzenia pieczarek hodowlanych w rozumieniu przepisów dotyczących rolnictwa (drugie pytanie prejudycjalne)

48. Podobnie jak Prime Champ, rządy francuski i włoski oraz Komisja uważam, że zgodnie z zawartymi w kodeksach celnych definicjami dotyczącymi niepreferencyjnego pochodzenia towarów krajem pochodzenia pieczarek hodowlanych jest kraj dokonania ich zbioru, nawet jeżeli istotne etapy produkcji odbywają się w innych państwach członkowskich, a pieczarki hodowlane zostały przewiezione do kraju, w którym dokonano zbiorów, dopiero na trzy dni lub mniej przed pierwszym zbiorem.

21 Wynika to z motywu 49 rozporządzenia (WE) nr 1234/2007, zgodnie z którym stosowanie norm handlowych dla produktów rolnych w interesie producentów, przedsiębiorstw handlowych i konsumentów może przyczynić się do poprawy warunków ekonomicznych w zakresie produkcji tych produktów, wprowadzania ich do obrotu oraz do poprawy ich jakości. Analogiczne przesłanie zawiera motyw 64 rozporządzenia (UE) nr 1308/2013, a jego motyw 65 ponadto stanowi ponadto, że właściwe jest zachowanie norm handlowych dla poszczególnych sektorów lub produktów, w celu uwzględnienia oczekiwań konsumentów oraz przyczynienia się do poprawy warunków gospodarczych produkcji i wprowadzania do obrotu produktów rolnych, a także ich jakości.

22 Zobacz w tym względzie wniosek dotyczący rozporządzenia (WE) Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 listopada 2005 r. ustanawiającego wspólnotowy kodeks celny (zmodyfikowany kodeks celny), s. 10 [COM(2005) 608 wersja ostateczna].

23 Pragnę zauważyć, że rząd niemiecki ograniczył się do odpowiedzi na pytania prejudycjalne trzecie i czwarte.

49. Na wstępie pragnę zauważyć, że należy wyjść z założenia, iż termin „warzywa”, o którym mowa w art. 113a ust. 1 rozporządzenia nr 1234/2007 i art. 76 ust. 1 rozporządzenia nr 1308/2013 w sprawie wspólnej organizacji rynków w sektorze rolnym, obejmuje pieczarki hodowlane takie jak będące przedmiotem sporu w postępowaniu głównym²⁴.

50. Następnie, z przedstawionej przeze mnie propozycji odpowiedzi na pierwsze pytanie prejudycjalne wynika, że kraj pochodzenia w rozumieniu tych przepisów musi zostać określony zgodnie z zawartymi w kodeksach celnych definicjami dotyczącymi niepreferencyjnego pochodzenia towarów.

51. W tym względzie art. 23 ust. 1 wspólnotowego kodeksu celnego i art. 60 ust. 1 unijnego kodeksu celnego przewidują, że towar całkowicie uzyskany w danym kraju lub na danym terytorium uznawany jest za pochodzący z tego kraju lub terytorium. W tym względzie art. 23 ust. 2 lit. a)–j) wspólnotowego kodeksu celnego i art. 31 lit. a)–j) rozporządzenia delegowanego 2015/2446 zawierają wykaz poszczególnych towarów uznawanych za całkowicie uzyskane w danym kraju.

52. W przypadku produktów pochodzenia roślinnego z art. 23 ust. 2 lit. b) wspólnotowego kodeksu celnego wynika, że takie produkty są całkowicie uzyskane w kraju, w którym zostały zebrane. Taki sam przepis znajduje się w art. 31 lit. b) rozporządzenia delegowanego 2015/2446. Innymi słowy, z przepisów tych wynika, że produkty roślinne, które zostały zebrane w danym kraju, uznaje się za pochodzące z tego kraju.

53. W tym względzie Komisja oraz rząd niemiecki podkreślają, że sprawa w postępowaniu głównym ma nietypowy charakter i podnoszą, że w większości przypadków kraj dokonania zbioru świeżych warzyw i owoców, z uwagi na ich charakter, stanowi również kraj, w którym mają miejsce wszystkie etapy produkcji przed zbiorami²⁵.

54. W tym kontekście Komisja stwierdziła podczas rozprawy, że fakt produkowania pieczarek hodowlanych w sposób „transgraniczny” jest nowością. Wydaje się, że w 2015 r., kiedy rozporządzenie delegowane 2015/2446 zostało zredagowane, Komisja nie brała pod uwagę uregulowania tej metody produkcji. Zapytana podczas rozprawy o powody, dla których przepisy dotyczące tej metody produkcji nie zostały jeszcze przyjęte, Komisja wyjaśniła, że taki proces nie został jeszcze w wystarczającym stopniu przemyślany na poziomie legislacyjnym. Prime Champ natomiast wyjaśniła na tej samej rozprawie, że stosuje tę metodę produkcji od 2012 r. i nie jest w tym odosobniona, ponieważ inne przedsiębiorstwa prowadzą produkcję również zgodnie z tą metodą.

55. Moim zdaniem, względy te nie pozwalają jednak na odstępstwo od brzmienia art. 23 ust. 2 lit. b) wspólnotowego kodeksu celnego i art. 31 lit. b) rozporządzenia delegowanego 2015/2446, które przewidują wyraźnie, że określenie kraju pochodzenia produktów pochodzenia roślinnego zależy wyłącznie od miejsca, gdzie zostały one zebrane. Jak wyjaśnia Komisja, zgodnie z tymi przepisami należy założyć, że prawodawca nie przywiązał żadnej wagi do okoliczności, że etapy produkcji poprzedzające zbiory odbywają się w jednym lub kilku państwach członkowskich.

24 W istocie bowiem w ramach wspólnej organizacji rynków produktów rolnych art. 1 lit. i) rozporządzenia nr 1234/2007 i art. 1 ust. 2 lit. i) rozporządzenia nr 1308/2013 obejmują produkty sektora owoców i warzyw zdefiniowane szczegółowo w załącznikach I, część IX tych rozporządzeń. Załączniki te odnoszą się w opisie produktów sektora owoców i warzyw zaklasyfikowanych do kodu nomenklatury scalonej ex 0709 „Pozostałe warzywa, świeże lub schłodzone”. W załączniku I, rozdział 7 nomenklatury scalonej figurują „grzyby” zaklasyfikowane do kodu 0709 51.

25 Dokładniej rzecz ujmując, rząd niemiecki wyjaśnia, że zgodnie z opinią specjalistów produkcji rzadko zdarza się, aby transport kultur owoców lub warzyw był możliwy i korzystny, jak ma to miejsce w postępowaniu głównym, w związku z czym produkcja transgraniczna jest zasadniczo niemożliwa lub w każdym razie nieopłacalna. Oprócz pieczarek hodowlanych, których transport jest łatwy, rząd niemiecki wskazał, że według tej samej metody produkcji można sobie wyobrazić jedynie uprawę cykorii. Komisja natomiast podniosła na rozprawie, jako analogiczną sytuację, uprawy hydroponiczne oraz uprawy ziół aromatycznych. Co się tyczy tych produktów Komisja wyjaśniła, że mogą one być sprzedawane konsumentom z substratem, a więc nawet bez dokonania rzeczywistego zbioru przed wprowadzeniem do obrotu.

56. Należy zatem odrzucić argument podniesiony przez Zentrale, zgodnie z którym z systematyki art. 23 i 24 wspólnotowego kodeksu celnego oraz równoważnych przepisów unijnego kodeksu celnego wynika, że zastosowanie zawartych w kodeksach celnych definicji dotyczących niepreferencyjnego pochodzenia towarów jest uzależnione od warunku, iż towar został *całkowicie* uzyskany w danym kraju.

57. W szczególności, jeśli chodzi o art. 24 wspólnotowego kodeksu celnego i równoważny przepis art. 60 unijnego kodeksu celnego w związku z art. 32 rozporządzenia delegowanego 2015/2446, przepisy te nie mogą prowadzić do sprzecznego rezultatu. Rzeczone przepisy dotyczące pochodzenia towarów, w produkcji których w produkcję których zaangażowane jest więcej niż jeden kraj lub więcej niż jedno terytorium, nie mają bowiem zastosowania do świeżych warzyw takich jak będących przedmiotem sporu w postępowaniu głównym²⁶.

58. W związku z tym zaproponuję Trybunałowi, aby na drugie pytanie prejudycjalne odpowiedział, że art. 23 ust. 1 i ust. 2 lit. b) rozporządzenia nr 1234/2007 oraz art. 60 ust. 1 unijnego kodeksu celnego w związku z art. 31 lit. b) rozporządzenia delegowanego 2015/2446 należy interpretować w ten sposób, że krajem pochodzenia pieczarek hodowlanych jest kraj dokonania ich zbioru w rozumieniu tych przepisów, bez względu na to, że istotne etapy produkcji miały miejsce w innych państwach członkowskich Unii, a pieczarki hodowlane zostały przewiezione do kraju, w którym dokonano zbiorów, dopiero na trzy dni lub mniej przed pierwszym zbiorem.

C. W przedmiocie związku pomiędzy zakazem wprowadzenia w błąd ustanowionym w przepisach z zakresu ochrony konsumentów i oznaczeniem kraju pochodzenia wymaganym przez przepisy dotyczące rolnictwa (pytania prejudycjalne trzecie i czwarte)

1. Uwagi wstępne

59. Przypominam, że poprzez pytania prejudycjalne trzecie i czwarte sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy oznaczenie kraju pochodzenia używane przez Prime Champ bez dodatkowych wyjaśnień na temat miejsca produkcji jest sprzeczne z zakazem wprowadzania konsumentów w błąd ustanowionym w art. 2 ust. 1 lit. a) ppkt (i) dyrektywy 2000/13 i w art. 7 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1169/2011.

60. W związku z tym, jak wynika z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, sąd odsyłający zastanawia się przede wszystkim nad kwestią, czy oznaczenie kraju pochodzenia wymagane w przepisach dotyczących rolnictwa należy uznać za *lex specialis* w stosunku do zakazu wprowadzania w błąd, w związku z czym zakaz ten nie znajduje zastosowania przy ustalaniu kraju pochodzenia (trzecie pytanie prejudycjalne). Gdyby Trybunał odpowiedział na to pytanie w ten sposób, że obowiązek wskazania kraju pochodzenia, nałożony na mocy przepisów dotyczących rolnictwa, miał zastosowanie równoległe z zakazem wprowadzenia w błąd, sąd odsyłający zastanawia się w dalszej kolejności nad kwestią, czy *możliwe* jest uzupełnienie wskazania miejsca pochodzenia o dodatkowe wyjaśnienia, aby uniknąć wprowadzania konsumenta w błąd w rozumieniu ww. przepisów (czwarte pytanie prejudycjalne)²⁷.

²⁶ W odniesieniu w szczególności do owoców i warzyw, z art. 32 rozporządzenia delegowanego 2015/2446 w związku z przepisami rozdziału 20 załącznika 22-01, do którego odsyła art. 32 tego rozporządzenia, wynika, że takie towary objęte są zakresem stosowania tych przepisów, o ile chodzi o mieszanki produktów pochodzenia roślinnego, np. soki owocowe. Nawet jeśli taki przepis nie widnieje we wspólnotowym kodeksie celnym, art. 24 należy moim zdaniem, w braku odmiennego wskazania, rozumieć w ten sam sposób.

²⁷ Sąd odsyłający wymienia tytułem przykładu informację dotyczącą etapów produkcji prowadzonych w innych państwach członkowskich.

61. To ostatnie pytanie, tak jak zostało sformułowane, nie jest jednak moim zdaniem decydujące przy ustaleniu, czy oznaczenie kraju pochodzenia używane przez Prime Champ bez dodatkowych wyjaśnień jest sprzeczne z zakazem wprowadzania konsumentów w błąd. Oczywiście, byłoby ono decydujące, gdyby przepisy dotyczące rolnictwa regulowały w sposób wyczerpujący kwestię kraju pochodzenia owoców i warzyw²⁸. Tymczasem moim zdaniem tak nie jest.

62. Żaden bowiem przepis dotyczący rolnictwa nie zabrania przedsiębiorstwu uzupełnienia wskazania kraju pochodzenia o dodatkowe wyjaśnienia, o ile nie wprowadzają one same w sobie konsumenta w błąd. W tym względzie należy przypomnieć, że wszystkie ograniczenia w korzystaniu z podstawowego prawa do wolności wypowiedzi, które chroni także tzw. „komunikację komercyjną”, ustanowionego w art. 11 ust. 1 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, muszą być zgodnie z art. 52 ust. 1 rzeczony karty przewidziane ustawą.

63. Mając na uwadze powyższe, czwarte pytanie należy rozumieć w ten sposób, że sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy *zaniechanie* zamieszczenia takich dodatkowych wyjaśnień wprowadza w błąd w rozumieniu art. 2 ust. 1) lit. a) ppkt (i) dyrektywy 2000/13 i art. 7 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1169/2011²⁹.

64. W tym względzie, w celu udzielenia sądowi odsyłającemu użytecznej odpowiedzi, która umożliwi mu rozstrzygnięcie zawisłego przed nim sporu, wystarczy moim zdaniem, że Trybunał ograniczy się do udzielenia odpowiedzi na pytanie czwarte. Zakładając bowiem nawet, że art. 7 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1169/2011 i art. 2 ust. 1 lit. a) ppkt (i) dyrektywy 2000/13 znajdują zastosowanie, uważam, iż – jak wykażę w dalszej części opinii – zaniechanie uzupełnienia wskazania kraju pochodzenia o dodatkowe wyjaśnienia, jak ma to miejsce w postępowaniu głównym, nie wprowadza w żadnym wypadku w błąd w rozumieniu tych przepisów³⁰.

65. W związku z tym w dalszej części mojego wyводу ograniczę się do zwięzłego wyjaśnienia, dlaczego mam poważne wątpliwości co do możliwości stosowania tych przepisów w sytuacji takiej, jak rozpatrywana w postępowaniu głównym (część 2), a następnie udzielę odpowiedzi na czwarte pytanie prejudycjalne (część 3).

28 W takim przypadku wynikałoby z tego, że oznaczenie kraju pochodzenia używane przez Prime Champ bez innych wyjaśnień jest zgodne z prawem w świetle zakazu stosowania informacji, które wprowadzałyby konsumenta w błąd, ponieważ Prime Champ nie mogłaby w żadnym razie uzupełnić tego oznaczenia dodatkowymi wyjaśnieniami.

29 W tym kontekście przypominam, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału w ramach ustanowionej w art. 267 TFUE procedury współpracy między sądami krajowymi a Trybunałem do tego ostatniego należy udzielenie sądowi krajowemu użytecznej odpowiedzi, która umożliwi mu rozstrzygnięcie zawisłego przed nim sporu. Mając to na uwadze, Trybunał powinien w razie potrzeby przeformułować przedłożone mu pytania [zob. np. wyrok z dnia 29 listopada 2018 r., baumgarten sports & more (C-548/17, EU:C:2018:970, pkt 22)].

30 Przypominam, że skarga rewizyjna w sporze w postępowaniu głównym jest zdaniem sądu odsyłającego zasadna tylko wtedy, gdy zarzucane Prime Champ zachowanie było niezgodne z prawem zarówno na podstawie art. 2 ust. 1 lit. a) ppkt (i) dyrektywy 2000/13, jak i art. 7 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1169/2011. W związku z tym odpowiedź Trybunału na czwarte pytanie prejudycjalne wyłącznie w ramach stosowania art. 7 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1169/2011 zasadniczo wystarczyłaby do udzielenia sądowi odsyłającemu użytecznej odpowiedzi, pozwalającej mu na rozstrzygnięcie zawisłego przed nim sporu.

2. W przedmiocie możliwości stosowania art. 7 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1169/2011 i art. 2 ust. 1 lit. a) ppkt (i) dyrektywy 2000/13

66. Podobnie jak sąd odsyłający jestem zdania, że na pytanie, czy wskazanie kraju pochodzenia wymagane w przepisach dotyczących rolnictwa należy uznać za *lex specialis* w stosunku do zakazu wprowadzania w błąd, należy odpowiedzieć mając na względzie art. 1 ust. 4 rozporządzenia nr 1169/2011. Artykuł ten, który reguluje zakres stosowania tego rozporządzenia, wskazuje, że rozporządzenie to „stosuje się bez uszczerbku dla wymogów dotyczących etykietowania, przewidzianych w szczególnych przepisach unijnych mających zastosowanie do szczególnych środków spożywczych”³¹.

67. W świetle motywu 8 rozporządzenia nr 1169/2011, który stanowi, że „[o]gólne wymogi dotyczące etykietowania uzupełniono o szereg przepisów mających zastosowanie [...] do niektórych kategorii środków spożywczych”, wydaje mi się, iż art. 1 ust. 4 tego rozporządzenia należy rozumieć w ten sposób, że ma on co do zasady równoległe zastosowanie do przepisów szczególnych dotyczących niektórych środków spożywczych.

68. Jednak założenie takie powinno podlegać pewnym ograniczeniom.

69. W tym względzie Komisja podniosła zasadniczo na rozprawie, że zgodnie z wykładnią literalną, celowościową i systemową art. 1 ust. 4 rozporządzenia nr 1169/2011 wyrażenie „bez uszczerbku” należy rozumieć w ten sposób, że rozporządzenie nr 1169/2011 ma równoległe zastosowanie do przepisów szczególnych mających zastosowanie do niektórych środków spożywczych, pod warunkiem że te szczególne przepisy nie są z *sprzeczne* z przepisami rozporządzenia nr 1169/2011. Jak rozumiem argument Komisji, sprzeczność taka istnieje tylko w zakresie, w jakim stosowanie przepisów szczególnych *uniemożliwia* równoległe stosowanie rozporządzenia nr 1169/2011. Komisja uważa, że w niniejszej sprawie taka sprzeczność nie występuje, ponieważ wskazanie „pochodzenie: Niemcy” mogłoby zostać użyte po dodaniu wyjaśnień uzupełniających³².

70. W przeciwieństwie do tego, co Komisja twierdzi w swoich uwagach, uważam, że istnieją przekonujące argumenty, które mogą uzasadniać stanowisko, zgodnie z którym art. 1 ust. 4 rozporządzenia nr 1169/2011 nie jest ograniczony do przypadków, w których istnieje rzeczywista *sprzeczność* w rozumieniu proponowanym przez Komisję.

71. Okoliczność, że rozporządzenie nr 1169/2011 ma zastosowanie bez uszczerbku dla przepisów szczególnych dotyczących etykietowania oznacza bowiem, że rozporządzenie to nie stoi na przeszkodzie stosowaniu takich przepisów szczególnych. W związku z tym art. 1 ust. 4 rozporządzenia nr 1169/2011 wyraża moim zdaniem w istocie zasadę *lex specialis*.

72. Zgodnie z tą zasadą, jak mi się wydaje, równoległe stosowanie rozporządzenia nr 1169/2011 jest również wykluczone, o ile prowadziłoby do pozbawienia przepisu szczególnego w zakresie etykietowania jego skuteczności (*effet utile*).

31 Pragnę zauważyć, że art. 73 rozporządzenia nr 1308/13 ustanawia również zasadę dotyczącą zakresu stosowania norm handlowych. Przepis ten przewiduje w szczególności, że normy handlowe stosuje się „bez uszczerbku dla innych przepisów stosowanych do produktów rolnych [...]”. Biorąc jednak pod uwagę fakt, że rozporządzenie nr 1169/2011 ma zastosowanie tylko w zakresie przewidzianym w tymże rozporządzeniu, art. 73 rozporządzenia nr 1308/13 nie ma znaczenia dla określenia zakresu stosowania art. 7 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1169/2011.

32 Wydaje mi się zatem, że Komisja proponuje w rzeczywistości wykładnię podobną do wykładni art. 3 ust. 4 dyrektywy 2005/29, zgodnie z którym „w przypadku kolizji pomiędzy przepisami niniejszej dyrektywy a innymi przepisami prawnymi [Unii] regulującymi szczególne aspekty nieuczciwych praktyk handlowych, te ostatnie mają pierwszeństwo i stosuje się je do tych szczególnych aspektów”. Trybunał orzekł w związku z tym, że kolizja, o której mowa w art. 3 ust. 4 dyrektywy 2005/29, istnieje tylko wtedy, gdy przepisy szczegółowe regulują w wyczerpujący sposób informacje o towarze przekazywane konsumentom, w związku z czym inne informacje nie mogą być dodawane. Zobacz wyroki: z dnia 25 lipca 2018 r., *Dyson* (C-632/16, EU:C:2018:599, pkt 34–36); z dnia 13 września 2018 r., *Wind Tre i Vodafone Italia* (C-54/17 i C-55/17, EU:C:2018:710, pkt 60, 61). W tym kontekście pragnę zatem zauważyć, że z uwagi na to, iż przepisy dotyczące rolnictwa nie regulują w wyczerpujący sposób wskazywania kraju pochodzenia owoców i warzyw, kwestia możliwości zastosowania zakazu zaniechań wprowadzających w błąd w rozumieniu art. 7 ust. 1 dyrektywy 2005/29, takiego jak w art. 2 ust. 1 lit. a) ppkt (i) dyrektywy 2000/13 i art. 7 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1169/2011 nie pojawia się w niniejszym przypadku.

73. Byłoby tak, moim zdaniem, w wypadku gdyby art. 7 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1169/2011 znalazł zastosowanie do sytuacji takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym. Artykuł 76 ust. 1 rozporządzenia nr 1308/2013 stanowi bowiem przepis szczególny w zakresie etykietowania w rozumieniu art. 1 ust. 4 rozporządzenia nr 1169/2011³³, a jak wyjaśnię w części 3 niniejszej opinii, w szczególności w pkt 82 i 83, uważam, że w art. 76 ust. 1 rozporządzenia nr 1308/2013 prawodawca określił w sposób wyraźny kraj pochodzenia świeżych owoców i warzyw jako kraj, w którym dokonano ich zbioru.

74. Jeżeli jednak art. 7 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1169/2011 miałby być stosowany w taki sposób, że wskazanie kraju pochodzenia na podstawie art. 76 ust. 1 rozporządzenia nr 1308/2013 mogłoby wprowadzać w błąd w rozumieniu tego pierwszego przepisu, art. 76 ust. 1 rozporządzenia nr 1308/2013 byłby, moim zdaniem, z uwagi na tą okoliczność, pozbawiony skuteczności (effet utile).

75. W odniesieniu do dyrektywy 2000/13 pragnę zauważyć, że art. 1 ust. 4 rozporządzenia nr 1169/2011 nie posiada odpowiednika w tej dyrektywie. Uważam jednak, że zasada odpowiadająca zasadzie ustanowionej w tym przepisie ma również zastosowanie do dyrektywy 2000/13. Nic bowiem w pracach przygotowawczych do rozporządzenia nr 1169/2011 nie wskazuje, że miało ono na celu zmianę dyrektywy w tej kwestii, a zatem należy rozumieć art. 1 ust. 4 jako kodyfikację zasady *lex specialis*, mającej już zastosowanie na mocy dyrektywy 2000/13. Innymi słowy, uważam, że względy podobne do omówionych powyżej w odniesieniu do rozporządzenia nr 1169/2011 mogą być podnoszone w odniesieniu do art. 2 ust. 1 lit. a) ppkt (i) dyrektywy 2000/13, w świetle w świetle art. 113a ust. 1 rozporządzenia nr 1234/2007.

3. W przedmiocie zastosowania art. 7 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1169/2011 i art. 2 ust. 1 lit. a) ppkt (i) dyrektywy 2000/13

76. Artykuł 7 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1169/2011 zakazuje, aby informacje na temat żywności wprowadzały w błąd co do kraju pochodzenia.

77. Uważam przede wszystkim, że zakaz ten obejmuje zaniechania wprowadzające w błąd. Wyrażenie „informacje na temat żywności” zostało bowiem zdefiniowane w art. 2 ust. 2 lit. a) tego rozporządzenia jako „informacje dotyczące danego środka spożywczego udostępniane konsumentowi finalnemu za pośrednictwem etykiety, innych materiałów towarzyszących lub innych środków, w tym nowoczesnych narzędzi technologicznych lub przekazu ustnego”. Choć definicja ta formalnie nie dotyczy zaniechań, należy wyjść z założenia, że zostały one objęte tym przepisem w zakresie, w jakim mogą one wprowadzać konsumentów w błąd co do kraju pochodzenia³⁴.

78. Następnie, w odniesieniu do pojęcia wprowadzania w „błąd” w rozumieniu art. 7 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1169/2011, pragnę zauważyć, że przepis ten nie zawiera jego definicji. Jednakże, moim zdaniem, na wzór definicji zaniechań wprowadzających w błąd zawartej w art. 7 ust. 1 dyrektywy 2005/29, pojęcie „błądu”, o którym mowa w art. 7 ust. 1 lit. a) tego rozporządzenia, należy rozumieć w ten sposób, że obejmuje ono istotne informacje potrzebne przeciętnemu konsumentowi, stosownie do okoliczności, do podjęcia świadomej decyzji dotyczącej transakcji i tym samym powoduje lub może powodować podjęcie przez przeciętnego konsumenta decyzji dotyczącej transakcji, której inaczej by nie podjął.

³³ Rozporządzenie nr 1169/2011 ustanawia zatem przepisy o charakterze ogólnym i horyzontalnym, którym podlegają wszystkie środki spożywcze, podczas gdy przepisy o charakterze wertykalnym i szczegółowym, dotyczące wyłącznie określonych środków spożywczych, są zawarte w ramach przepisów odnoszących się do tych produktów, zob. w tym kontekście motyw 12 tego rozporządzenia. Jak wynika z motywu 32 tego rozporządzenia, normy handlowe dotyczące produktów sektora owoców i warzyw stanowią takie przepisy wertykalne.

³⁴ Zobacz podobnie art. 26 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1169/2011, zgodnie z którym wskazanie kraju pochodzenia jest na podstawie tego aktu obowiązkowe w przypadku, gdy zaniechanie wskazania tego kraju mogłoby wprowadzać konsumenta w błąd co do kraju pochodzenia. Ponadto pojęcie wprowadzających w błąd praktyk handlowych w rozumieniu art. 7 ust. 1 dyrektywy 2005/29 obejmuje wprowadzające w błąd zaniechania. Przypominam, że dyrektywa ta ma na celu, podobnie jak rozporządzenie nr 1169/2011, zapewnienie wysokiego poziomu ochrony konsumentów.

79. Pragnę bowiem zauważyć, że nawet jeżeli taka definicja nie znajduje się w rozporządzeniu nr 1169/2011, jedynie zaniechanie wskazania istotnych informacji, potrzebnych przeciętnemu konsumentowi, może ze swej natury wprowadzać konsumenta w błąd. Jak zresztą wskazałem w przypisie 34 niniejszej opinii, rozporządzenie nr 1169/2011 ma na celu, podobnie jak dyrektywa 2005/29, zapewnienie wysokiego poziomu ochrony konsumentów.

80. Wreszcie pragnę zauważyć, że art. 2 ust. 3 rozporządzenia nr 1169/2011 stanowi, iż kraj pochodzenia środka spożywczego w rozumieniu tego rozporządzenia odnosi się do pochodzenia towarów określonego zgodnie z definicjami dotyczącymi niepreferencyjnego pochodzenia towarów zawartymi w kodeksach celnych.

81. Moim zdaniem, zaniechanie dodatkowych wyjaśnień w odniesieniu do wskazania kraju pochodzenia zgodnie z definicjami zawartymi w kodeksach celnych, takiego jak w niniejszej sprawie, nie można uznać za stanowiącego istotną informację dla przeciętnego konsumenta, mogącą wprowadzać w błąd co do kraju pochodzenia w rozumieniu art. 7 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1169/2011.

82. Prawodawca określił bowiem w sposób jasny i precyzyjny kraj pochodzenia środka spożywczego w rozumieniu rozporządzenia nr 1169/2011 poprzez zawarte w art. 2 ust. 3 tego rozporządzenia odesłanie do kodeksów celnych³⁵. W odniesieniu do produktów pochodzenia roślinnego prawodawca określił bardziej szczegółowo, że krajem pochodzenia tych produktów jest kraj ich zbioru. Dokonując tego wyboru ustawodawca zdecydował jednocześnie, że nie należy przywiązywać wagi do okoliczności, iż wytwarzanie takich produktów może co do zasady odbywać się w różnych krajach. Przypominam w tym względzie, że prawodawca utrzymał tę zasadę nawet po zapoznaniu się z „transgraniczną” metodą produkcji pieczarek hodowlanych.

83. Należy zatem stwierdzić, że, jak wynika z łącznej lektury art. 7 ust. 1 lit. a) i art. 2 ust. 3 rozporządzenia nr 1169/2011 oraz definicji dotyczących niepreferencyjnego pochodzenia towarów zawartych w kodeksach celnych, takie informacje nie mogą zostać uznane za istotne dla przeciętnego konsumenta³⁶.

84. Wniosek ten potwierdza ponadto fakt, że Komisja przyjęła inne przepisy dotyczące wskazania kraju pochodzenia wyłącznie w odniesieniu do mięsa świeżego, schłodzonego i zamrożonego ze świń, z owiec, kóz i drobiu. Dokładniej, przepisy takie zostały zawarte w rozporządzeniu wykonawczym (UE) nr 1337/2013³⁷ ze względu na to, że stosowanie zawartych w kodeksach celnych definicji dotyczących niepreferencyjnego pochodzenia towarów nie pozwalało na wystarczające poinformowanie konsumentów o pochodzeniu tych rodzajów mięsa, biorąc pod uwagę okoliczności, w których mięso pochodzi od zwierząt, które urodziły się, były chowane i zostały poddane ubojowi w różnych krajach³⁸.

85. Chociaż mogę w pełni zrozumieć argument Zentrale, zgodnie z którym konsumenci powinni być informowani w przypadku, gdy produkt podlega istotnym etapom produkcji w różnych krajach, należy stwierdzić w świetle powyższych rozważań, że prawodawca nie uznał tych informacji za istotne, a zatem za mogące wprowadzać konsumenta w błąd co do kraju pochodzenia w rozumieniu art. 7 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1169/2011.

35 Pragnę zauważyć, że definicja ta została wprowadzona przez rozporządzenie nr 1169/2011, ponieważ brak takiej definicji w dyrektywie 2000/13 prowadził do niepewności i powodował niejasność zarówno dla konsumentów i przemysłu, jak i dla państw członkowskich [zob. „Impact assessment report on general flabelling issues”, SEC(2008) 92, s. 21, załączony do wniosku dotyczącego rozporządzenia nr 1169/2011].

36 Zobacz podobnie wyrok z dnia 25 lipca 2018 r., Dyson (C 632/16, EU:C:2018:599, pkt 42–44).

37 Rozporządzenie z dnia 13 grudnia 2013 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia nr 1169/2011 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do wskazania kraju pochodzenia lub miejsca pochodzenia świeżego, schłodzonego i zamrożonego mięsa ze świń, z owiec, kóz i drobiu (Dz.U. 2013, L 335, s. 19).

38 Zobacz motyw 3 rozporządzenia wykonawczego nr 1337/2013.

86. Należy zatem oddalić argument podniesiony przez Komisję, zgodnie z którym do sądów krajowych należy orzekanie w kwestii, czy w konkretnych przypadkach wskazanie kraju pochodzenia, takie jak będące przedmiotem sporu w postępowaniu głównym, skutkuje wprowadzeniem konsumenta w błąd. Takie stanowisko mogłoby bowiem naruszać przywołaną powyżej swobodę decyzji prawodawcy.

87. Jeśli chodzi o art. 2 ust. 1 lit. a) ppkt (i) dyrektywy 2000/13, uważam, że w odniesieniu do tego przepisu mają również zastosowanie względy podobne do powyższych. W tym względzie pragnę zauważyć, że chociaż dyrektywa 2000/13 nie zawiera definicji kraju pochodzenia w rozumieniu tej dyrektywy³⁹, okoliczność ta nie może prowadzić do sprzecznego z powyższym rezultatem, ponieważ taka definicja wynika nadal z art. 113a ust. 1 rozporządzenia nr 1234/2007 w związku z art. 23 ust. 2 lit. b) wspólnotowego kodeksu celnego. Z powyższego wynika, że etykietowanie zgodne z definicjami dotyczącymi niepreferencyjnego pochodzenia towarów, zawartymi we wspólnotowym kodeksie celnym, również nie wprowadza w błąd w rozumieniu art. 2 ust. 1) lit. a) ppkt (i) dyrektywy 2000/13.

88. W związku z tym zaproponuję Trybunałowi, aby odpowiedział na czwarte pytanie prejudycjalne, że art. 7 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 1169/2011 i art. 2 ust. 1 lit. a) ppkt (i) dyrektywy 2000/13 należy interpretować w ten sposób, że brak przedstawienia konsumentowi dodatkowych wyjaśnień, uzupełniających oznaczenie kraju pochodzenia, określonego zgodnie z zawartymi w kodeksach celnych definicjami dotyczącymi niepreferencyjnego pochodzenia towarów, nie stanowi wprowadzenia w „błąd” w rozumieniu powyższych przepisów.

V. Wnioski

89. W świetle powyższych rozważań proponuję, aby Trybunał odpowiedział na pytania prejudycjalne przedstawione przez Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości, Niemcy) w następujący sposób:

1) Artykuł 113a ust. 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 z dnia 22 października 2007 r. ustanawiającego wspólną organizację rynków rolnych oraz przepisy szczegółowe dotyczące niektórych produktów rolnych (rozporządzenie o jednolitej wspólnej organizacji rynku) należy interpretować w ten sposób, że w celu zdefiniowania pojęcia „kraj pochodzenia”, o którym mowa w tym przepisie, należy odnieść się do definicji dotyczących niepreferencyjnego pochodzenia towarów, zawartych w art. 23–26 rozporządzenia Rady (EWG) nr 2913/92 z dnia 12 października 1992 r. ustanawiającego Wspólnotowy Kodeks Celny.

Artykuł 76 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007 należy interpretować w ten sposób, że w celu zdefiniowania pojęcia „kraj pochodzenia”, o którym mowa w tym przepisie, należy odnieść się do definicji dotyczących niepreferencyjnego pochodzenia towarów, zawartych w art. 60 rozporządzenia (UE) nr 952/2013 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 9 października 2013 r. ustanawiającego unijny kodeks celny w związku z art. 31–36 rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2015/2446 z dnia 28 lipca 2015 r. uzupełniającego rozporządzenie (UE) nr 952/2013 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do szczegółowych zasad dotyczących niektórych przepisów unijnego kodeksu celnego.

2) Artykuł 23 ust. 1 i ust. 2 lit. b) rozporządzenia nr 2913/92 i art. 60 ust. 1 rozporządzenia nr 952/2013 w związku z art. 31 lit. b) rozporządzenia delegowanego (UE) 2015/2446 należy interpretować w ten sposób, że krajem pochodzenia pieczarek hodowlanych jest kraj dokonania ich

³⁹ Zobacz przypis 35 powyżej.

zbioru, bez względu na to, że istotne etapy produkcji miały miejsce w innych państwach członkowskich Unii, a pieczarki hodowlane zostały przewiezione do kraju, w którym dokonano zbiorów, dopiero na trzy dni lub mniej przed pierwszym zbiorem.

- 3) Artykuł 7 ust. 1 lit. a) rozporządzenia (UE) nr 1169/2011 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 października 2011 r. w sprawie przekazywania konsumentom informacji na temat żywności należy interpretować w ten sposób, że brak przedstawienia dodatkowych wyjaśnień uzupełniających wskazanie kraju pochodzenia, określonego zgodnie z definicjami dotyczącymi niepreferencyjnego pochodzenia towarów, zawartymi w art. 23–26 rozporządzenia nr 2913/92 i art. 60 rozporządzenia nr 952/2013 w związku z art. 31–36 rozporządzenia delegowanego 2015/2446, nie stanowi wprowadzenia konsumenta w „błąd” w rozumieniu powyższego przepisu.

Artykuł 2 ust. 1 lit. a) ppkt (i) dyrektywy 2000/13/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 marca 2000 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw państw członkowskich w zakresie etykietowania, prezentacji i reklamy środków spożywczych należy interpretować w ten sposób, że brak przedstawienia dodatkowych wyjaśnień uzupełniających wskazanie kraju pochodzenia, określonego zgodnie z definicjami dotyczącymi niepreferencyjnego pochodzenia towarów, zawartymi w art. od 23 do 26 rozporządzenia nr 2913/92, nie stanowi wprowadzenia konsumenta w „błąd” w rozumieniu powyższego przepisu.